

команды к работе с людьми почтенного возраста», которая нацелена на повышение уровня профессиональной готовности членов команд к оказанию социальных услуг пожилым людям в условиях территориальных центров социального обслуживания; раскрыты цели, задачи, содержание учебной программы.

Ключевые слова: программа, мультидисциплинарная команда, мультидисциплинарный подход, социальные услуги, территориальный центр социального обслуживания, люди почтенного возраста.

ARTEMENKO INNA, DIDENKO ANNA. *The program of preparation of the multidisciplinary team for work with elderly people.*

The article reveals the essence of the concepts of "team" and "multidisciplinary team". The authors of the article cover the main conceptual approaches to providing social services to people of elderly age in the conditions of territorial centers of social services, as well as the formation of multidisciplinary teams (goals, objectives, principles). The article presents the main types of multidisciplinary teams according to the levels of interaction of its members and discloses the features of the functioning of such teams.

The article highlights the "Program for the preparation of a multidisciplinary team for working with people of venerable age", which is aimed at increasing the level of professional readiness to provide social services to older people in the context of territorial social service centers; disclosed goals, objectives, curriculum content.

Keywords: program, multidisciplinary team, multidisciplinary approach, social services, territorial center of social services, people of respectable age.

УДК 37.124

Голубенко Т.О.

ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Стаття присвячена актуальній, але мало розробленій темі теоретичного визначення та законодавчого регулювання інформальної освіти та можливості використання зарубіжного досвіду в цій сфері у національному законодавстві освіти в Україні. Розглядається зарубіжний досвід організації інформальної освіти у таких країнах, як: Нідерланди, Німеччина та Швеція. Автором статті охарактеризовано процесуальне забезпечення інформальної освіти зазначених країн, державну підтримку інформальної освіти, громадянську ініціативу у інформальній освіті, розвиток форм і закладів інформальної освіти.

Ключові слова: вища освіта, інформальна освіта, професійна підготовка, фахівці соціальної сфери, ЄС, законодавство про освіту.

В умовах соціоінтеграційних процесів, які відбуваються сьогодні у світі, модернізації педагогічної освіти України відповідно до положень Болонської декларації перед системою професійної освіти України постали нові завдання, шляхи розв'язання яких зумовлені підвищенням ролі особистості працівника соціальної сфери як фахівця і громадянина для поліпшення соціального, економічного, культурного життя суспільства в умовах ринкової економіки.

Підготовка висококваліфікованих фахівців є загальною потребою суспільства, що швидко змінюється, вибудовуючи нову історичну реальність – єдиний європейський освітній простір. Як держава Центральної Європи, Україна має орієнтуватися на участь у формуванні загальноєвропейського освітнього простору у процесі конструктивного діалогу із Заходом.

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що сучасна Європа надає великого значення професійній підготовці фахівців соціальної сфери до суспільної діяльності. Підхід до професіоналізації як до утвердження сучасного кваліфікаційного стандарту підготовки фахівця соціальної сфери (цінності, знання, поведінка) розробляється зусиллями вчених багатьох країн Європи (Г. Кілчтерман, А. Робер, М. Старіда, П. Хілгрен та ін.). Проблема інформальної освіти як складової неперервного навчання висвітлена у наукових працях Р. Дейва, К. Куллена, М. Форесті, П. Девіса, М. Ераута, Д. Філда, П. Фордхема, Х. Коллі, П. Ходкінсона та ін.

Як свідчить аналіз наукових досліджень з цього питання, розвиток інформальної освіти є важливим, закономірним чинником розбудови демократичних процесів у галузі освіти. Її актуальність засвідчують нормативні документи міжнародних організацій: ЮНЕСКО, Європейського Союзу, ООН, ЄС, Міжнародної організації праці, РЄ.

Меморандум Європейської Комісії 2000 року охоплює важливі рекомендації щодо розвитку неформальної освіти, яка є «важливою складовою концепції неперервного навчання, дає молоді й дорослим змогу набувати знання, уміння й навички, виробляти погляди й адаптуватися до постійних змін у соціальному середовищі» [2, с. 10].

Метою нашої статті є визначення сучасних тенденцій щодо підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у країнах Західної Європи.

У Європі теорія і практика освіти охоплює інформальну освіту, що у взаємозв'язку сприяють вирішенню завдань професійного та соціального розвитку молоді. В Україні в умовах сучасних демократичних процесів неформальна освіта набуває свого розвитку, проте не набула належного офіційного впровадження порівняно з формальними освітніми закладами.

Виявлення тенденцій є важливим моментом системного аналізу та глобального моделювання освіти. Роль останнього безперервно зростає, оскільки воно «становить якісно новий механізм самозбереження людства, нову форму випереджаючого відображення». Знання тенденцій в освіті дає основу для її прогнозування і реального відродження, системного управління нею, подолання емпіризму в педагогічній науці і практиці.

Адже «у розбудові національної освітньої системи в Україні необхідні чіткі методологічні орієнтири, науково вивірені підходи, позиції, що визначали б сутність і стратегічні напрями реалізації поставленого завдання» [3, с. 25].

Ось чому питання про нові тенденції в освітній сфері стає дедалі актуальнішим. Існує чимало спроб встановити освітні тенденції. Проте здебільшого дослідники спираються на емпіричні спостереження і представляють тенденції безсистемно, майже не обґрунтовуючи їх теоретично. Тому важко визначити, які з них є головними, а які підпорядкованими, які протиріччя лежать в їх основі тощо. Одне з центральних місць в освітніх реформах провідних країн світу займає проблема висококваліфікованих кадрів. Це викликає відповідну увагу до удосконалення вищої освіти. У кількісно-якісному співвідношенні акцент у підготовці зазначених фахівців все більше зміщується у бік поліпшення якості та неперервності освіти, посилення професіоналізму, загальної культури, відповідальності за результати своєї праці.

За таких умов політика нововведень у вищій освіті в Україні має узгоджуватися з провідною тенденцією еволюції цієї сфери на Заході – переходом до вищої багаторівневої педагогічної освіти.

У процесі освітніх реформ у середині 80-х – на початку 90-х років у країнах цього регіону взято курс на завершення переходу до вищої освіти як єдиного типу підготовки фахівців.

Важливою тенденцією в освіті протягом двох останніх десятиріч простежується характерна для всієї Західної Європи, зокрема й України, тенденція до посилення інноваційності у сфері підготовки фахівців, яка передбачає створення для студентів можливостей займати активну позицію у навчальному процесі, освоювати новий досвід на основі цілеспрямованого формування творчого і критичного мислення, набуття власного досвіду.

У світі нової мовної політики Загальноєвропейських рекомендацій пропонується Європейський Мовний Портфель (ЄМП), заснований на технології портфоліо. ЄМП використовується у навчальних закладах різних ступенів у більш ніж п'ятнадцяти країнах-членах Ради Європи ще з початку 90-х років. Взагалі, у сучасній практиці викладання іноземних мов ефективно використовуються різні види «мовного портфеля» залежно від його цільової спрямованості. Результатом цього процесу стала розробка в Україні ЄМП для економістів, який відповідає Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти, студентів, які навчаються у ВНЗ економічного профілю, та їх викладачів іноземних мов.

Інформальну освіту розуміють, «по-перше, як будь-яку навчальну діяльність у робочий чи позаробочий час у колі фахівців, друзів, родини, що не є структурованою, організованою чи спланованою; по-друге, як навчальний процес, що відповідає структурі цієї діяльності, набуває організованої форми, не належить до державних програм обов'язкової освіти та визначається цілеспрямованістю» [3, с. 63]. Зазначена форма освіти завжди передбачає видачу сертифікатів, посвідчень, що засвідчують рівень одержаної кваліфікації після її завершення.

За визначенням Лівінгстона, «інформальна освіта – навчальна діяльність, що зумовлена освітніми потребами, прагненнями молоді до оволодіння необхідними знаннями чи вміннями, відбувається за межами програм освітніх

закладів». Іншими словами, «неформальна освіта охоплює усе навчання поза програмами формальних, інформальних освітніх закладів і програм» [4, с. 15-23].

Зважаючи на розвиток потреби молоді у навчанні впродовж усього життя, актуальними й визнаними стають знання, уміння й навички, здобуті у системі неформальної освіти, що виводить навчання за чіткі межі інституційного простору, розширює можливості здобуття освіти у будь-який час (незалежно від віку). Така освіта передбачає як більш різноманітні форми, так і нефіксовані тимчасові межі її здобуття.

У Європі питання щодо сертифікації інформальної освіти та створення нових моделей оцінювання здобутих знань, умінь та навичок гостро постало ще у 1990-х роках. На сучасному етапі на Заході, а також в Україні створюються нові моделі оцінювання, що базуються на умовах валідності здобутих знань, умінь та навичок та їхнього визнання на державному рівні.

Вибір надійних форм оцінювання повинен брати до уваги специфіку певної форми освіти.

У Німеччині інформальна освіта багато в чому спирається на моделі демократично зорієнтованої політичної освіти і, таким чином, вносить свій внесок у становлення активного громадянина демократичного суспільства.

Особливого успіху з розвитку інформальної освіти досягла Швеція. Дослідження проблеми становлення та розвитку інформальної освіти у Швеції, однієї з найбільш демократичних та соціально захищених країн світу, дає підстави стверджувати, що інформальна освіта стала характерною тенденцією розвитку шведського суспільства, важливим компонентом освітньої системи країни і відіграє велику роль у становленні демократичних відносин у шведському суспільстві.

Шведське суспільство має багаторічний досвід інформальної освіти молоді та дорослих так званого фолкбілднінгу (folkbildning), що реалізує концепцію освіти впродовж життя. Аналіз шведської науково-педагогічної літератури щодо тлумачення цього поняття дає змогу визначити фолкбілднінг (folkbildning) як систему проводиться на добровільних засадах різними недержавними організаціями та безпосередньо самими учасниками навчання і спрямована на розвиток демократичного суспільства через неперервне навчання кожної особистості.

Цей термін приймається в країнах Європейського Союзу без перекладу як соціоосвітній і соціокультурний феномен скандинавських країн. Демографічний аналіз цього явища показав, що три чверті дорослого населення Швеції у віці від 18 до 75 років займаються у системі фолкбілднінгу (folkbildning).

Інформальна освіта у Швеції забезпечується 9 навчальними асоціаціями (bildningsforbund), що були створені різними громадськими організаціями і рухами, та 148 народними вищими школами (folkhogskolor). Кожна навчальна асоціація складається із численних підрозділів місцевих департаментів і місцевих офісів (їх налічується до 500 одиниць), які забезпечують організацію навчання у навчальних гуртках (studiecirkeln), проводять різні культурні заходи та іншу діяльність у сфері інформальної освіти дорослих.

Народні вищі школи пропонують довгострокові (одержання неповної або повної середньої освіти) або короткострокові навчальні курси і також проводять різні культурні заходи. Інформальна освіта Швеції пройшла тривалий шлях розвитку. Інформальна освіта у Швеції пройшла шлях від просвітницьких та читацьких гуртків, публічних бібліотек до народних вищих шкіл та навчальних асоціацій, основою яких є навчальні гуртки для молоді.

Протягом останніх років спостерігається оновлення інтересу до розвитку і використання «кейс»-методу у педагогічній освіті. Звичайно, дослідники майже одноголосно вказують на користь цього методу у підготовці фахівців соціальної сфери. «Кейс»-методи сприяють розвитку критичної рефлексії, кращому розумінню педагогічної теорії протягом підготовки фахівців, що озброїть їх вміннями розв'язувати проблеми й критично їх аналізувати. Деякі дослідники освіти зацікавлені в розвитку «кейс»-літератури, що сприятиме об'єднанню професійних знань фахівця соціальної сфери і потенційно служитиме як частина бази для соціально-педагогічної освіти. Інші зацікавлені у «кейсах» – як педагогічному інструменті для підготовки фахівців у вищій школі і подальшого професійного розвитку протягом педагогічної діяльності у школі. На думку Т. Кошманової, концепція «кейс»-методу і його цілей у педагогічній освіті все ще перебуває на стадії зародження, тому спробуємо навести найпоширеніші з них.

«Кейси» – це дуже деталізовані, контекстуальні, описові доповіді і повідомлення про викладання й учіння. «Кейси» повинні бути реальними і комплексними, а також сприяти аналізу та інформації на багатьох рівнях. «Кейси» – це проблеми, дилеми і складність викладання чогось комусь у певному контексті. «Кейс-метод» є практикою використання «кейсів» як засобу навчання у таких галузях, як право, бізнес, медицина, освіта. Викладання, засноване на «кейсах», є методом навчання, що зосереджується на використанні «кейсів» як частини, так і центрального фокусу курікулуму.

Інформальна освіта є важливим елементом у процесі створення демократичного суспільства, вихованні громадянина. Її значення для демократизації пояснюють також тим, що її гнучкість, особливості організації дають змогу вирішувати навчальним закладам різноманітні освітні завдання, проблеми професійної підготовки й виховання молодих людей.

Упродовж тривалого періоду у Європі усталеною, традиційною й загальноприйнятою вважали формальну освіту, яка набула значного поширення як на Заході, так і в Україні. Відомо, що «формальна освіта є інституалізована (тобто представлена освітніми закладами різних типів та кваліфікаційних рівнів); пропедевтична (у тому сенсі, що кожен її рівень готує учнів до наступного, вищого і опирається на попередній); охоплює обов'язкову початкову освіту, молодшу та середню школу зазвичай (від 6-16 р.); здійснює навчальну програму, затверджену на державному рівні (з чітко визначеними цілями та системою оцінювання); має ієрархічний характер (наявність вищого органу управління» [4, с. 75].

На відміну від зазначеного, інформальна освіта стосується всіх освітніх програм, що реалізуються поза формальною освітньою системою, зазвичай є добровільною і короткотривалою. Такі програми визначаються широкою

різноманітністю, наприклад, оволодіння другою мовою, набуття умінь розв'язання конфліктів, формування лідерських рис, програми психолого-педагогічного спрямування. Ці програми на відміну від формальної освіти не вимагають попереднього навчання. Процес навчання забезпечують інструктори. Важливою проблемою є визнання кваліфікацій, здобутих у закладах інформальної освіти.

Сьогодні, коли створюється єдиний світовий освітній простір, демократична освіта ґрунтується на засадах нової філософії XXI століття, яка, на думку Т. Кошманової, «відстоює самостійне незалежне мислення особистості, її готовність до прийняття й розуміння думки іншого, а також спрямованість людей на об'єднання, згуртування для досягнення миротворчих цілей і добробуту громади, держави, суспільства» [3, с. 1-2].

Беручи до уваги цей аспект, можемо висувати, що традиційний авторитарний підхід до навчання потребує змін, які забезпечать побудову педагогіки громадянського суспільства.

Використана література:

1. Вища освіта в Україні: реалії сучасного розвитку/ С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко/ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України. - К.: ВД ЕКМО, 2011.- 344 с.

2. Меморандум Європейської Комісії 2000. Рекомендація 1437 (2000) Про неформальну освіту. Електронний ресурс : <http://www.europeans.org.ua/memorap.html>.

3. Педагогіка громадянського суспільства / За ред. д-ра пед. наук Т. Кошманової. – Львів, 2005.- 270 с.

4. Colley H., Hodkins P., Malcom J. Informality and formality in learning // Life long Learning Institute University of Leeds.

ГОЛУБЕНКО ТАТЬЯНА АЛЕКСАНДРОВНА. *Информальное образование в процессе профессиональной подготовки специалистов социальной сферы/: зарубежный опыт.*

Статья посвящена актуальной, но мало разработанной теме теоретического определения и законодательного регулирования информального образования и возможности использования зарубежного опыта в этой сфере в национальном законодательстве образования в Украине. Рассматривается зарубежный опыт организации информального образования в таких странах, как Нидерланды, Германия и Швеция. Автором статьи охарактеризованы процессуальное обеспечение информального образования указанных стран, государственную поддержку информального образования, гражданскую инициативу в информальном образовании, развитие форм и учреждений информального образования.

Ключевые слова: высшее образование, информальное образование, профессиональная подготовка, специалисты социальной сферы, ЕС, законодательство об образовании.

GOLUBENKO TATIANA. *Informational education in the professional preparation of professional professionals of social science: external experience.*

The article is devoted to the actual, but little developed topic of theoretical definition and legislative regulation of information education and the possibility of using foreign experience in this area in the national legislation on education in Ukraine. The foreign experience of information education organization in countries such as the Netherlands, Germany and Sweden is considered. The author of the article describes the procedural provision of informational education of these countries, state support to information education, civil initiative in information education, development of forms and institutions of informal education.

Key words: higher education, informational education, vocational training, specialists in the social sphere, EU, education law.

УДК 37.013.2

Житинська М.О.

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

В статті визначено актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку, встановлено ключові завдання на які вона має бути спрямована. Враховуючи особливості геронтологічної групи, окреслені основні вектори реформування системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, визначено потребу формування рефлексивної компетентності спеціаліста, професійних ролей актуальних сьогодні, толерантності як потреби та здібності особистості. Означено роль оцінки індивідуальних потреб в процесі надання соціальних послуг людям похилого віку.

Ключові слова: професійна підготовка, люди похилого віку, рефлексивна компетентність, оцінка потреб, педагог - герагог, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку.

Забезпечення добробуту, соціального й морального здоров'я людини в старості – фундаментальний обов'язок соціальної держави. На сучасному етапі гуманізації суспільних відносин визначаються нові, самостійні напрямки соціальної допомоги, обслуговування і підтримки осіб похилого віку. Зміна акценту на відтворення їх адаптаційного та реабілітаційного потенціалу потребує впровадження ефективних інноваційних технологій, що дозволили б реально впливати на вирішення існуючих проблем та підвищувати якість життя людей похилого віку в суспільстві.

Відтак, виникає потреба у фахівцях, які володіють сучасними технологіями соціальної роботи, що здатні змінити, усунути та корегувати негативні соціальні